

Bylo nás pět

Karel Poláček

Analýza uměleckého díla

Zasazení výňatku do kontextu díla

- Petrovi rodiče vlastní obchod. Petr má malou sestřičku Mančinku a staršího bratra, který už s nimi už nebydlí, ale pracuje na německých hranicích. Petr se pořád z legrace pere se služkou Kristýnou, které říká Rampepurda. Dělal si naschvály – například Petr jí dá do kufru mrtvou myš, aby se ulekla. Ale potom dostane vynadáno a brečí. Petr a jeho čtyři kamarádi prožívají různá klukovská dobrodružství. Ve městě je biograf, kam kluci rádi chodí. Lezou tam tajně aby nemuseli platit. Kluci si také chtějí ochočit vosy, ale to se jim nepodaří. Kluci čtou dobrodružné knížky a chtěli by cestovat – plánují si cestu do cizí země, ale samozřejmě ji neuskuteční. Chodí se koupat k rybníku, Zilvar zachrání tonoucího chlapce Vénu. Kluci se perou s nepřátelskými Ješiňáky a Habrováky. Dělal si legraci z pana Fajsta, který věčně pomlouvá mládež, která ho nezdraví. Petr byl taky několikrát navštívit Otakárka, který chce kamarády, ale nemá je. Petr slíbil mamince, že bude paní Soumarové říkat „rukulíbám“, aby ukázal svoje dobré vychování, ale styděl se a neřekl to. Soumarovi jsou bohatí a mají krásný dům. Petr si od Otakárka půjčuje knížky. Otakárkova vychovatelka ale Petra kritizovala a bála se, že od něj Otakárek chytí špatné mravy. Příbuzní Vařekovi jdou občas Bajzovi navštívit. Bajzovi před nimi skrývají, že mají k obědu husu, protože by je za to Vařekovi kritizovali, že mají maso. Paní Bajzová tvrdí Emě Vařekové, že mají brambory, ale nakonec Ema zjistí, že mají husu, a Vařekovi se velice urazí. Celá rodina se tomu směje.

Když do města přijede cirkus, Petřík touží vidět cizokrajná zvířata, proto je velmi hodný, pozorný, poslušný, nápomocný a vzorný, až to rodičům připadá podezřelé a myslí si, že onemocněl. Učí se, hraje na housle, nechodí ven s kluky, hlídá Mančinku a nepere se s Rampepurdou. Když byl ve městě cirkus, jeden chlapec z cirkusu, Alfons Kasalický, s nimi chodí do školy. Kluci jsou hrdí, že se s ním mohou kamarádit. Petřík nakonec přesvědčí rodiče, aby všichni šli jednou do cirkusu. V cirkuse byl i Zilvar z chudobince, který u cirkusu pracoval, a proto měl dovoleno ho navštívit. Petr a ostatní kluci chtěli v cirkuse taky vypomáhat, proto nosili zvířatům vodu. Přišel za nimi Otakárek a taky jim pomáhal. Ale přišla jeho vychovatelka a udělala hysterickou scénu, že Otakárek je z bohaté rodiny a nebude dělat takovou práci. Ředitel cirkusu vyhodil ostatní chlapce. Petr onemocněl spálou. Zdály se mu dobrodružné sny, kterým uvěřil. Ve snu mu tatínek koupil slona indického Jumba, který uměl mluvit. Slon by obdivován celým městem a přál si červenou čepici protkanou zlatem s bambulkami. Tatínek Petrovi slíbil, že mu čepici zaplatí. S kluky se na Jumbovi vypravili do Indie. Navštívili krejčího, který pocházel z Čech, a seznámil se s mahárádžou a princeznou. Zilvar se oženil s princeznou a kluci se na svatbě poprali. Když se ale trochu vyléčil, došlo mu, že se mu celé dobrodružství asi jenom zdálo.

Téma a motiv

- Téma: Příhody Bukovské party na malém městě.
- Motivy: obraz maloměsta, klučíci dobrodružství, úsměvný pohled na maloměstský život, rodina, zodpovědnost

Časoprostor

- Přelom 19. a 20. století (odehrává se za první republiky)
- Rychnov na Kněžnou

Kompoziční výstavba

- Epizody jsou řazeny tak, jak šly za sebou od jara až do zimy
- Dílo není děleno na kapitoly, ale je rozděleno na oddíly, které jsou graficky vyznačené
- Dílo je psáno chronologicky
- Reálný život proložený sny
- Grafické oddělení textu
- Kniha je částečně autobiografická – autor vychází ze svých dětských dobrodružství

Literární forma, druh a žánr

- Literární druh: epika
 - Literární forma: próza
 - Literární žánr: román (pro děti i dospělé)
-

Vypravěč / lyrický subjekt

- Vypravěčem příběhu je hlavní hrdina Petr Bajza
- Dílo je psáno v ich-formě

Postavy

- **Petr Bajza** – Vypravěč a hlavní postava, má přísného otce (ten má svůj krám, kde prodává různé zboží), jeho nejlepším přítelem je Antonín Bejval, Petr hraje na housle, nepříliš dobře, ve škole mu to jde dobře (není ovšem premiant), pokud se s některým z kamarádů pohádá, nesmí se s tím člověkem bavit zbytek party, má malou sestru Mančinku a děvečku Rampepurdu, se kterou se neustále popichuje.
- **Tonda Bejval** – Petrův nejlepší kamarád, pro kluky „vynalezl“ spoustu skvělých her, chodí s Petrem do školy
- **Čenda Jirsák** – Petrův nepříliš dobrý kamarád, ministrant, snaží se udělat takový hřích, jaký ještě nikdo v životě neudělal, jeho otec má přezdívku Krakonoš.
- **Éda Kemlik** – Patří do této party taky, nejméně výrazná osobnost, má psa Pajdu, který s kluky tráví taky hodně času a krade v řeznictví salám.
- **Zilvar z chudobince** – se svým otcem žije v chudobinci, je nad věcí a pana Fajsta neřeší tak jako ostatní kluci.

Vyprávěcí způsoby

- Přímá a nepřímá řeč

Typy promluv

- Monology i dialogy
-

Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku

- Obecná mluva se mísí se spisovnou češtinou
- Germanismy (šamstr, kvelb)
- Nářečními prvky (polecajt, d'oučata)
- Profesionalismy
- Knižní archaismy
- Školské fráze (přehnaně časté a místy docela nepatřičné používání spojek přičemž, jelikož, pročež) se slangem chlapecké party (meruna, zkomoleniny kládynet místo klarinet, milistrant místo ministrant apod.)
- Důležitou roli mají slovní stereotypy, které se podílejí na parodickém autorova stylu a současně poukazují na stereotypnost v jednání postav
- Uličnická hantýrka (abysem, dolejšal)
- Slova expresivní (kulit vočadla)
- Opakem je jazyk až přehnaně spisovný, který Péťa používá, když se snaží napodobit řeč dospělých

Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku

- Výčet – ono se ustavičně piští, běduje, kvičí, mumlá, bručí, chechtá se a chrochtá, zpívá a brečí
 - Metonymie – národ se procházel
 - Nadsázka – asi milion nebo sto slonů
 - Personifikace – nemravný zápach
 - Archaismus – milostpaní
-

Kontext autorovy tvorby

- Karel Poláček 1892-1945
- Český spisovatel, novinář a film. Scenárista žid původů, patřil k tzv. pátečníkům (skupina prvorepublikových politických a uměleckých osobností, kteří se každý pátek scházeli v Čapkově vile na Vinohradech; členové TGM, Jan Masaryk, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka Eduard Bass, Karel Poláček, Edvard Beneš, Vl. Vančura, aj.; zakladatelem byl Karel Čapek).
- Narodil se v Rychnově nad Kněžnou, otec žid. Obchodník
- Studoval práva na UK -> r. 1914 narukoval do 1. sv. války
- Po r. 1920 začal publikovat v časopisech (spřátelil se s br. Čapkovými)
- Spolupracovat s Lidovými novinami
- R. 1939 byl propuštěn z rasových důvodů (žid. Původ)
- R. 1943 deportován do Terezína -> v lednu r. 1945 popraven v koncent. Táboře Glewitz.
- Řadí se mezi Demokratický proud, publikoval v období německé okupace
- V autorově tvorbě převažuje humoristická a společenská próza.
- Společenské romány:
 - Hlavní přelíčení
 - Okresní město

- Podzemní město (o zvláštním podzemním městě vytvořeném v zákopech ruské fronty)
- Vyprodáno (poslední rok 1.sv. války na italské frontě)
- Povídky a fejetony:
 - Povídky pana Kočkodana (autorova prvotina)
 - Edudant a Francimor (povídka pro děti s místy až absurdním humorem)
- Další humoristické a satirické knihy:
 - Muži v offsidu (román z prostředí fotbalových fanoušků)
 - Hráči (z prostředí karetních hráčů)
 - Hostinec U Kamenného stolu (humoristický román)
- Deník
 - Vydán posmrtně r. 1959 pod názvem Se žlutou hvězdou

Literární / obecně kulturní kontext

- Vznik Československého státu, období mezi dvěma válkami, hospodářský rozvoj přerušeny celosvětovou ekonomickou krizí (konec 20. let), doba výrazného technického pokroku
- Nastupuje fašismus, okupace, vyústění situace ve druhou světovou válku.
- Píší noví autoři, v tvorbě pokračuje: Jirásek, Rais, Winter
- O válce (1.) píše: Šrámek a Hašek
- Avantgarda v próze: Vančura
- Katolická próza? Deml, Durych
- Sociální próza: Olbracht, Majerová
- Literární kritika: F.X. Šalda
- Autoři demokratického proudu byli pragmatisté – do popředí stavěli zkušenostmi, razili mírovou politiku a snažili se o zachování demokratických principů. Byli ovlivněni ideálem T.G.M.
- Demokratický proud:
 - Karel Čapek (Bílá nemoc, R.U.R., Válka a mloky)
 - Eduard Bass (Klabzubova jedenáctka, Cirkus Humberto)
- Světová literatura:
 - Romain Rolland (Petr a Lucie)
 - Antoine de Saint-Exupéry (Malý princ, Kurýr na jih, Citadela)
 - Erich Maria Remarque (Na západní frontě klid, Tři kamarádi)
 - John Steinbeck (O myších a lidech)
 - Francis Scott Fitzgerald (Velký Gatsby, Něžná je noc)
 - Hemingway (Stařec a moře).